

סבסוד חקלאות ומוצרי מזון

יעל ארצי - מובליציסטית, בעבר מנהלת מרכז המזון במכון הייצוא
אתר אינטרנט - מחלקה ראשונה

אם יהיה יותר יבוא של קוטג' ומוצרי חלב חיוניים אחרים, הרי שמדינת ישראל תסייע לסובסידיות של האיחוד האירופאי ותפגע קשות בחקלאים וביצרנים בארץ שאינם מסובסדים. בנוסף, נאלץ לשלם גם למשגיחי הכשרות בחו"ל, על כלל תהליך ייצור הקוטג', מהרפת ועד למדף בארץ, שיכלול גם את הטסתו, ולכן מחירו יהיה דומה למחיר קוטג' היקר שלנו, ואולי אף גבוה יותר, וחבל ששר האוצר שלנו אינו מודע לכך

המדינה "הנאורה" היחידה שאינה מסבסדת את חקלאיה ומוצרי המזון היא ישראל, להוציא סובסידיה מזערית על המים המוקצים לחקלאות, אך במכסות כה מוגבלות, עד כדי ייבוש שטחים חקלאיים נרחבים, ובמידת מה גם לתשתיות לחקלאות. מאמר שפרסם מר צבי אלון לשעבר סמנכ"ל בכיר במשרד החקלאות, המתבסס על נתוני ה-OECD משנת 2002, מבהיר היטב היכן נעוזה הבעיה בפערי מחירי המזון בינינו לבין מדינות אירופה וארה"ב. היות שבגבינת קוטג' עסקינן נבדוק רק את נושא התמיכה בייצור חלב הנהוג במדינות נבחרות, בהתבסס על אותו מאמר. סכום התמיכה מצוין באגורות לכל ליטר חלב.

ממוצע האיחוד האירופאי 13,6; ארה"ב 9,2;

שוויץ 164 אג' לליטר בהתאמה. לעומתם ישראל? 0 כן, אפס! ונתון מעודכן אחד; בגרמניה הסובסידיה הישירה לרפתן על כל ליטר חלב עומדת כיום על 10 סנט יורו, היינו קצת יותר מ-49 אגורות.

כשרות

עלות נוספת על מוצרי מזון בארץ שאינה קיימת בחו"ל הינו ההכשר, הנע על-פי הערכת מומחים בין כ-5% ועשוי להגיע עד 10% ממחיר המוצר המעובד הסופי. ובמקרים שבהם יש יותר מהכשר אחד, היינו של הרבנות הראשית ובנוסף גם הכשר בד"ץ, מהדרין, חתם סופר ולפעמים אף יותר, הרי שבמחיר המוצר על המדף גלומים מעבר ל-20% בגין אותם ההכשרים.

שרשרת המזון של הכשרות על גבינת הקוטג' היקרה שלנו (תרתו משמע) ושאר מוצרי המזון יעיד על כך. הוא מתחיל מהשגחת הכשרות ברפת (בעיקר הכשר הרפתות ושינוי מזון הפרות לקראת הפסח, שעלותם גבוהה ביותר, וגם לבריאות הפרות היא מהווה לא אחת בעיה קשה ביותר); ממשיך משגיח הכשרות על מובילי החלב; אחריהם מגיחים המשגיחים על מפעלי העיבוד והייצור; משגיח נוסף קיים גם על המפיצים, וכמובן משגיח הכשרות בחנות. כל אחד מהם מקבל שכר ראוי מאותם הגורמים הנזקקים לשירותיו. ומשגיח נוסף ולא פחות

אין סיבה שמחיר הקוטג' יהיה כפול מאשר באירופה. אם העיזות אכן קיים - נתקנו" (מן העיתונות) הצהיר בגאון שר האוצר ח"כ הד"ר יובל שטייניץ, והוסיף כי לתיקון המצב יבוא קוטג' מאירופה. אכן, סביר להניח שד"ר שטייניץ הפילוסוף אינו יודע שהאיחוד האירופאי מסבסד את התוצרת החקלאית ומוצרי המזון החיוניים בסך של כ-55 מיליארד יורו בממוצע לשנה, המהווה בערך 40% מתקציב האיחוד האירופאי, ומוריד בממוצע כ-23% ממחיר המוצר לצרכן. אך לא סביר, שלפחות חלק מהפקידות במשרד האוצר, החל מהבכירים ועד הזוטרים, אינם מודעים לנושא.

המדינה "הנאורה" היחידה שאינה מסבסדת את חקלאיה ומוצרי המזון היא ישראל, להוציא סובסידיה מזערית על המים המוקצים לחקלאות

גם מדינות ה-OECD מסבסדות את התוצרת החקלאית ומוצרי המזון החיוניים, ובסך כולל של 252,2 מיליארד דולר בשנת 2009. בממוצע מוצרי החקלאות והמזון סובסדו בגובה 22% ממחירם באותן מדינות. מובילה את הסבסוד נורווגיה בסך 61% ובתחתית נמצאת ניו-זילנד עם 1%, ואילו ארה"ב מסבסדת מוצרים אלה ב 9% בלבד. בשנת 2009 הגדילו מדינות ה-OECD את הסבסוד בכ-20% בעיקר על חלב ומוצרי. (נתונים: Finfact).

כך הדבר, גם לגבי שר התמ"ת ח"כ שלום שמחון ושרת החקלאות ח"כ אורית נוקד. אם הם לא יודעים זאת, לפחות חלק מפקידי משרדם אמורים להכיר היטב את הנושא ולעדכןם, לעניות דעתי. נשאלת השאלה, מדוע פקידי אותם משרדים אינם מידעים את שריהם על תופעת הסבסוד הגלובלי המסיבי של תוצרת חקלאית טרייה ומעובדת, וחמור מכך שהנושא לא עלה לדיון ציבורי כלשהו בתקשורת? שאלה זו היא רטורית. אין לי תשובה ראויה.

חשוב, הוא על יצרני אריזות המזון. ויסלחו לי משגיחי הכשרות שאולי פסחתי עליהם בשוגג.

מע"מ

עלות נוספת המוטלת על הצרכן הסופי בלבד הוא המע"מ, שברוב המדינות הנאורות הוא נמוך על מוצרים חיוניים כגון קוטג', וגבוה על מותרות, כדוגמת קוויאר. בכל שלב בייצור מושת מע"מ (אותו היצרנים מקזזים) העולה בסכומו ככל שתהליך הייצור והשיווק מתקדמים, עד הגיעו לצרכן הסופי המשלם את מלוא סכום המע"מ, שעובר לקופת המדינה. מכאן מצטייר שהאוצר דווקא מעוניין במחיר גבוה, משום שככל שמחיר המוצר גבוה יותר, תקבולי האוצר גדלים.

טעם

נוסיף לכל אלה גם את הטעם, שהרי אין משתווה לטעמן של הגבינות הלבנות הישראליות, והרי לכם תהליך סרק ודברי הבל של מנהיגנו.

אז נבחרינו הנכבדים, בוועדת החקירה שלכם, אנא בדקו בתחילה את מדיניות הממשלה, ורק לאחר מכן את פערי השיווק, שלא לדבר על החקלאי שבשרשרת מזון ארוכה זו, הוא המרוויח השולי המתפרנס על-פי רוב אך בקושי.

הסבסוד האירופאי

מקור הסבסוד של האיחוד האירופאי הוא בשנות החמישים של המאה הקודמת, בשל הצורך לשקם את החקלאות. לשם כך הותוותה שיטה של "מדיניות חקלאית משותפת" "Common Agricultural Policy" בקיצור CAP המגבשת את מדיניות הסבסוד של המדינות החברות. פעילות CAP השתנתה והתרחבה עם הקמת השוק האירופאי המאוחד, וכך גם המשיכה ואף הרחיבה את יעדיה במהלך השנים, כולל לאחר הקמת האיחוד האירופאי והרחבתו.

בתחילה הושם הדגש על הבטחת הכנסה נאותה לחקלאים מחד, ודאגה לאספקת מזון חיוני במחירים השווים לכל נפש מאידך. מזון נחשב למוצר אסטרטגי, היינו דאגה לביטחון תזונתי, ובשל כך הפך ליעד כלכלי במרבית מדינות העולם המערבי, ואף מוכר ככזה על-ידי ארגון הסחר העולמי, המכיר בשל כך, בצורך לסבסוד מוצרי מזון חיוניים. גובה הסבסוד למוצרים השונים נקבע בכל מדינה בנפרד, בהתחשב בהרגלי התזונה השונים והגידולים, ירקות, פירות ומקנה האפשריים בה, בהתאם לתנאי האקלים והקרע.

בגרמניה הסובסידיה הישירה לרפתן על כל ליטר חלב עומדת כיום על 10 סנט יורו, היינו קצת יותר מ-49 אגורות

עם השנים גברה גם התובנה שהחקלאות היא ערך תרבותי ואקולוגי ממדרגה ראשונה, והושם הדגש גם על שמירת הסביבה ויצירת תנאי גידול ומחייה לצומח ולחי, שיהיו ידידותיים יותר לסביבה. ערך נוסף שצורף למדיניות הסובסידיות של CAP בשנים האחרונות היה שמירה על סביבה ירוקה נרחבת ושימור התרבות החקלאית, ולכן חלק מהתמיכה הועבר גם אל תשתיות הייצור. התמיכות הנ"ל מעידות על החשיבות הרבה שמעניק האיחוד האירופאי והמדינות המפותחות לחקלאות כערך בפני עצמו, ולא רק כמקור מזון. כיום מדיניות הסובסידיות והתמיכות של CAP מתמקדת באבטחת הכנסות לחקלאי, (על-אף שהוא נמוך מהשכר הממוצע בכל המדינות החברות באיחוד האירופאי), שמירה על מחיר סביר לצרכן, עידוד

ל-5,500 דולר לשנה בלבד (הנתונים הם ללא תמיכה במים, שהיא שולית).

אז מדוע יצא רוב הקצף על הרפתנים, ובמידה פחותה יותר על היצרנים, המשווקים ורשתות השיווק? הייתכן שכל נבחרי ומשרתי הציבור והכתבים הכלכליים הבכירים אינם מכירים את נושא הסובסידיות לחקלאות הנהוגות במדינות ה-OECD? וכן עד כמה הליכי הכשרות, החשובים עד מאוד לציבור רחב מאוד במדינה ועל כן חיוניים ביותר (ולמיטב ידיעתי מתקבלים באהבה על-ידי החקלאים), תורמים למחיר המוצר? והמע"מ שאינו מודרג אצלנו?

ביום ראשון 26.6.11 פורסם בתקשורת שהוועדה שהוקמה לבדיקת מחירי מוצרי המזון תבדוק גם את נושא המע"מ. גם זו כבר בשורה טובה. בנוסף עליה לבדוק את נושא הסובסידיות לתוצרת טרייה ולמוצרי מזון הנהוגות במדינות הנאורות, אך לא אצלנו. וכמובן, כיצד הליכי הכשרות מייקרים את מחירי המוצר הסופי וכיצד להקל גם בתחום זה על הצרכן הסופי.

■ **האיומים הופיעו בעיתונות הכללית בתקופת משבר הקוטג'**

ייצור מוצרים באיכות גבוהה, פיתוח מוצרים ותוצרים חדשים, מעבר לאנרגיה ידידותית לסביבה, תוך השתתפות קנסות על חקלאים החורגים ממכסות הייצור, או שאינם עומדים בתקני האיכות. ודגש נוסף הושם על תיירות חקלאית. (מקור: Economic Online).

התמיכה הממוצעת לחקלאי לשנה בדולרים: מובילה נורווגיה בסך 42,000; איסלנד 32,000; יפן 25,190; ארה"ב 20,019; האיחוד האירופאי בממוצע 16,753; קנדה 11,200; וישראל? בין 3,500 ל-5,500 דולר לשנה בלבד

אצלנו לעומת זאת מחייבים את החקלאי בכל המפורט לעיל, אך ללא כל תמיכה משמעותית. לסיכום נשוב למאמרו של מר צבי אלון, בו הוא מפרט את התמיכה הממוצעת לחקלאי לשנה בדולרים: מובילה נורווגיה בסך 42,000; איסלנד 32,000; יפן 25,190; ארה"ב 20,019; האיחוד האירופאי בממוצע 16,753; קנדה 11,200; וישראל? בין 3,500

תכנית התמיכה לייצוא של קואופרטיבים בארצות הברית

ידיעות מה-Dairy Markets-09.06.2011

חברים ב-CWT (Cooperatives Working Together), שהיא תכנית בארה"ב להגדיל ייצוא מוצרי חלב, הצביעו בעד חידוש התכנית לשנתיים נוספות, כשהחל מינואר 2012 הם יכולים להשתתף בעד 70%

החברות הנוכחית בתכנית היא של 68% מסה"כ אספקת החלב בארה"ב.

ה-CWT נשאר כלי ייצוא מהכלל, לעזרה עצמית ליצרני החלב בארה"ב, כך אמר מר Kozak שהוא נשיא ארגון יצרני החלב הלאומי (NMPF) שמנהלת את ה-CWT. חברי ה-CWT רוצים להמשיך בפעילותה בעתיד בגלל שהיא עוזרת לרפתנים להגיע עם החלב שלהם לשווקים הכי צומחים הנמצאים בחו"ל.

מאז תחילת 2011 התכנית עזרה להשתמש בכסף שנשאר משנה שעברה, כדי לעזור ולייצא 17,700 טון גבינות ל-20 מדינות.

תכנית ה-CWT לא מממנת יותר סילוק פרות מעדרי החלב והיא תתמקד אך ורק בעזרה לארגונים החברים בייצוא מוצרי חלב.

מר Kozak ציין ש"שוק הייצוא עזר מאד לרפתנים במציאת נתיב לחלב שהם ייצרו, אבל אובדן שווקי ייצוא ב-2008 וב-2009 מראים, מה יכול לקרות כשאררה"ב איננה מסוגלת להיות תחרותית בשוק הבין-לאומי. לכן ה-CWT היא כל כך קריטית, היא נותנת לנו קרן פרטית למימון שעוזרת לייצוא מארה"ב להיות תחרותית בשווקים הבין-לאומיים."

מר Kozak אמר ש"בוועדת התפעול של ה-CWT שתתכנס באמצע נובמבר, יש לדאוג לכך שיהיו 70% מהחברים כדי שיאשרו את התכנית שתאפשר גביה של 7 אג' לליטר דמי חבר החל

■ מינואר 2012."

אבקת חלב, כשרה למהדרין, מוכנה במחלבה בארה"ב למשלוח לישראל